

דעת תורה ופסק הלכה

בעניין העופות "פטם" הנאכלים בארץ ישראל

מכתבי הרבנים הגאונים

דיינים בשלושה בתי דינים החשובים שבארץ ישראל

* * * * *

סיכום פגישת הדיינים עם הרב פנחס בינדר הי"ו

מראשי מערך הכשרות דהעדה"ח

*

מטעם ביד"ץ שבט הלוי ובשליחות מרן פוסק הדור רבי שמואל הלוי וואזנער זצוק"ל

הגאון הגדול רבי משה שאול קליין שליט"א

*

מטעם ביד"ץ ב"ב ובשליחות מרן פוסק הדור רבי ניסים קרליץ זצוק"ל

הגאון הגדול רבי מנחם מנדל לובין שליט"א

*

ביד"ץ העדה החרדית

הגאון הגדול רבי יהושע ראזנבערגער שליט"א

הגאון האדיר רבי משה זאב זארגער שליט"א

*

כסלו תש"פ לפ"ק

עיה"ת בני ברק יצ"ו

תוכן העניינים

סיכום פגישה

1 ..... **סיכום פגישת הדיינים עם הרב פנחס בינדר הי"ו** מראשי מערך הכשרות דהעדה"ח.

מטעם **ביד"ץ שבט הלוי** ובשליחות מרן פוסק הדור **רבי שמואל הלוי ווזנר** זצוק"ל

3 ..... הגאון הגדול **רבי משה שאול קליין** שליט"א.

מטעם **ביד"ץ ב"ב** ובשליחות מרן פוסק הדור **רבי ניסים קרליץ** זצוק"ל

6 ..... הגאון הגדול **רבי מנחם מנדל לובין** שליט"א.

ביד"ץ העדה החרדית

7 ..... הגאון הגדול **רבי יהושע ראזנבערגער** שליט"א.

8 ..... הגאון האדיר **רבי משה זאב זארגער** שליט"א.

סיכום פגישה

הרב פנחס בינדר ובנו שליט"א הם משגיחים ראשיים מטעם הבד"ץ באו לבני ברק לפני הרב משה שאול קליין והרב מנדל לובין שליט"א למסור את ידיעותיהם לגבי עוף פטם אחר שעשו בירור ע"ז, כ"כ היה נוכח הרב גבריאל פפנהיים שליט"א מנכ"ל ועד הכשרות של הבד"ץ.

הרבנים דלעיל הם שלוחי קמאי של מרן הגר"ש ואזנר זצ"ל ומרן הגר"נ קרליץ זצ"ל והיו שותפים למו"מ של הלכה בשעה שעלה השאלה על שולחן הגאונים זצ"ל.

א. ראשית דבר הביעו הרבנים הערכה לפעולות הגדולות שעושה ועד הכשרות של הבד"ץ להמציא לבני ישראל כשר למהדרין לאכול על שולחנם, ושהם מזכים את הרבים בפעולותיהם הברוכות.

ב. הרבנים בקשו לשמוע מהרב פנחס בינדר את ידיעותיו על העוף פטם האם יש ידיעה למקור העופות.

ג. הרב בינדר סיפר שמאחר שיש הרבה מאמרים ממומחים ומרבנים שזה אומר בכה וזה אומר בכה ע"כ נשלחתי ע"י הבד"ץ לבדוק את הענין מקרוב, למדתי עם בני כמה חדשים את הנושא, ואח"כ נסעתי למפעל של העופות, במקומות אלו אי אפשר להכנס אלא באישור מפני חשש הדבקות של חיידקים והייתי צריך לחכות לפחות שבע ימים ולעשות כל מיני חיטויים כדי שאוכל להכנס שם, וראיתי שם את העופות שמכליאים זה בזה והם נראים כעופות רגילים.

ד. הרבנים אמרו לו שבודאי יראה שם רק עופות רגילים, כי היסוד בתערובת המינים שאינם מערבים ומיד מוכרים, אלא מערבין וחוזרים ומערבים עד שרואים שהעוף קיבל את הצורה והתכונות הנצרכות, ואח"כ מגדלים כן כמה שנים לעשות ברירה של הטובים דור אחר דור, ורק אח"כ מוכרים, נמצא שבודאי כל העופות של השנים האחרונות דומות זה לזה, ואין שום טעם לבדוק העופות הנמצאים שם עכשיו בשעה שעומד כבר להוציא מהם עופות למכירה, הרב בינדר הסכים לדברים הנ"ל.

ה. הרב פנחס בינדר אמר שאחר שבירר היטב בענין נתברר שאין שום אפשרות לברר מקור העופות מתחלת פעולת המפעלים אשר מייצרים את העופות, ויכול להיות שעירבו מינים שונים.

ו. אמנם לפי דבריו אפשר לברר מה נעשה בעשרות השנים האחרונות, ומהיום להשיג שלא יערבו שוב עופות בלא השגחת הבד"ץ.

ז. ואופן הבירור על העופות לשעבר במשך עשרות שנים הוא ע"י שהמפעלים מראים לו את היחוס של העופות ומה שנתערב בהם, וע"י נתברר שאין תערובות עוף טמא, ואופן הבירור מהיום שלא יערבו ע"י שעושים אתם חוזה שלא יערבו, ואם יערבו יקבלו קנס גדול, ואם רוצים לערב צריכים להודיע להבד"ץ חצי שנה קודם, ומלבד זה יבא פעם בשנה שליח מהבד"ץ לבדוק מקרוב אם נתערב מינים אחרים.

ח. אמנם דעת הרבנים דלעיל שאין שום תועלת בבירור של כמה עשרות שנים אם לא נתברר כל מקור העופות, ואם יעשו הכשר ע"ז הרי זה יטעה את אלו שהקפידו עד היום על טהרת מסורת העופות.

ט. ועוד דגם הבירור לשעבר הוא בירור ע"י נאמנות לגוי שיראה לו בדיוק את הסודות המקצועיים החמוסים עמהם, וע"פ הלכה אין להם שום נאמנות.

י. ועוד דאף הבירור מכאן ולהבא אינו בירור כלל, דהרי לא נותנים להכנס לשם אלא ע"י הכנה קודם, ואינם יכולים להסתובב שם כרצונם, ובודאי יראו למשגיח את מה שרוצים להראות, ואין בזה שום בירור כלל, וכמדומה שאין שום כשרות בעולם שסומך על בירורים מפוקפקים כאלו.

יא. ונעתיק את דברי מרן בעל שבט הלוי בסוף תשובתו וז"ל, על כן עלינו להתעורר ולעמוד בהשגחה חמורה שלא להביא לשחיטת עופות רק ממקור בדוק מחשש תערובת מינים, ושהאפרוחים גדלים רק ממין שהמסורה ברורה בלי פקפוק בין מצד הזכר ובין מצד הנקיבה, והשי"ת יצילנו ממכשולים ופגיעה ח"ו בקדושת ישראל, עכ"ל.

יב. הרב גבריאל פפנהיים אמר שהבד"ץ תמיד עושה מאמצים להוסיף הידורים בכשרות, ואף דברים שהקילו בעבר מהדרין לעשות הטוב ביותר שאפשר, וסיפר שהרב יעקב בלוי זצ"ל ביקש ממנו להיות המנהל של כל העניינים של הכשרות, ואמר לו שיש הרבה דברים שהקילו בזה מפני שלא היה מה לאכול, וצריך לתקן הדברים כפי האפשר, ויתן לו כל פעם נושא אחר לתקן שיהיה על צד היותר טוב, וסיפר כמה דברים שתקנו בהכשר, וכן אישר הרב פנחס בינדר.

יג. לסיכום דעת הרבנים דלעיל [ע"פ דעת מרנן ורבנן הגר"ש ואזנר והגר"נ קרליץ זצ"ל] שאם מן הנמנע לתקן דלפחות יעשו הבד"ץ שחיטה נוספת מעופות שנתברר למעלה מכל ספק שאינם מעורבים, כדי שיוכלו אלו הנמנעים מלאכול עופות שאין ידוע המסורת שלהם ג"כ להנות מעופות בכשרות של הבד"ץ.

ב"ה, יום כסלו תשי"פ לפ"ק

בירור דברים בענין ספק איסור בעופות הנקרא פטם

הקדמה

א. ידוע שהעופות הנקרא עוף פטם [קורניש-ראק] הוא עוף שמיוצר בבתי חרושת גדולים באמריקא שהיום הם שתי בתי חרושת המספקים בשר עוף פטם למילארדי איש ברחבי תבל, והשקיעו בזה הרבה חכמה והרבה דמים כדי לשפר את העוף שיהיה כדאי לגדלו, ויש בזה כמה דברים עקריים. א. שיהיה הרבה בשר. ב. שיאכל מעט כדי שלא יהיה הרבה הוצאות. ג. שהאמחות תטלנה הרבה ביצים, ויש עוד הרבה דברים שרוצים להטיב העוף שיהיה מעט פסולת, וכגון שיהיה מעט נוצות ורגלים קטנות ועוד פרטים הרבה.

ב. והנה כדי להגיע לתכלית זה הרי הם מערבים מינים שונים של עופות, וזאת ע"י שמוזוגים עם מין שיש לו הרבה בשר, ועי"ז מקבל את התכונות האלו, ואח"כ מוזוגים שוב עם המין שלו כדי שיחזור גם למעלות המין המקורי ועי"ז חוזר למראתו הטבעי, וכן בוחנים סוגים שאוכלים מעט ומזוגים אותם וכדומה.

ג. והנה המינים שמוזוגים אינם ידועים כלל, ויש יכולת לזווג זכר של מין עוף אחר עם תרנגולת כשרה, וכן יש אפשרות לזווג נקיבה של מין עוף אחר עם תרנגול זכר, ואצל אנשי המקצוע יש הרבה מינים הנכנסים בשם משפחת התרנגולים שחלקם עופות טמאים, ואופן ההרכבה המביא תוצאות טובות יותר הוא אחד מהסודות המקצועיים של המפעל במשך שנים רבות כשמונים שנה.

ד. וכמו כן המפעלים הגדולים קנו במשך השנים הרבה מאד מפעלים אחרים קטנים, ומה שהיה נראה להם טוב הכניסו למפעל שלהם, ואין למפעלים הגדולים שום ידיעה מה עירבו בעופות אלו.

ה. בעלי המקצוע קוראים לזווג של זכר ונקיבה העברת גנים, ואין הכוונה שזה לא נעשה ע"י זכר ונקיבה, אלא אם הם רוצים גן מסוים מעוף זה שמשיבת את הבשר, אז הם מוזוגים עוף מסוים זה בשאר העופות, ואם רוצים גן נוסף מעוף אחר המועיל לבשר, מוזוגים גם מין עוף זה עם העופות, ואז באים הגנים של העוף האחר לעוף זה.

הדיון בהלכה

א. והנה עופות אלו באים לבתי בני ישראל ושוחטים אותם ובודקים אותם מטריפות בלא לדעת את מקור העופות, ויש לדון האם יש לחוש שעירבו מינים טמאים בעופות חני"ל.

ב. והנה ראש המדברים מענין זה הוא מו"ר הגאון הגדול פוסק הדור בעל שבט הלוי זצ"ל בספרו שבט הלוי נחלק עשרי ס"י קי"ג וכתב שם וז"ל, ונתברר למעלה מכל ספק שמינים שמרכיבים לפעמים תזכר הוא ממין תרנגול עוף שאין לנו מסורה עליו כו', ע"כ, אמנם אחר שנים נתברר שחשש ההרכבה הוא בין בזכר בין בנקיבה, וע"כ צדדי ההיתר שכתב שם להתיר בדיעבד לצרף הספק דאין חוששין לזרע האב לא שייך בנידון זה.

ג. והנה יש שרצו לטעון דמבואר בפ"ק דבכורות (דף ז' ע"א) אריב"ל לעולם אינה מתעברת לא טמאה מן הטהור ולא טהורה מן הטמא, וא"כ לא יתכן שיערבו מין טמא בטהור, אמנם זה אינו, דהח"ס ביו"ד (סי' ע"ז) כתב דיתכן שלא אמר כן אלא בבחמה ולא בעוף, וכן פשיטא ליה למרן הד"ח בשו"ת חיו"ד ת"ב סי' מ"ח דעוף טמא וטהור מתעברים זה מזה והוכיח כן מדברי הראשונים, ועיין גם בשו"ת מנחת יצחק (ח"ה סי' ל"א) שקיבץ השיטות ונקט להלכה דטמא וטהור מתעברים זה מזה.

ד. אמנם בנידון דידן הוא חמור יותר, דע"כ לא קאמר ריב"ל אלא כשבא עליה בדרך טבעי, אבל בהזרעה מלאכותית נתברר ע"י מומחים שאפשר שיתעברו טהור מטמא וילדו אח"כ, ובפרט שנתברר שהעוף טמא הנקרא דוכיפת בתורה, הוא ממשפחת התרנגולים, וניסו לזווגם עם תרנגול ויצא מהן ביצים ודורות של עופות חדשים, וכמו שיש הרבה סוגי תרנגולים כך יתכן שיש הרבה מיני דוכיפת, וכן מבואר בראשונים שיש יותר ממין אחד של תרנגולים טמאים.

ה. והנה יש שדנו להתיר מחמת שיש לו שלשה סימני כשרות, ואלו הן אצבע יתירה וזפק וקורקבנו נקלף, ואע"פ דבשו"ע (סי' פ"ב סי"ג) פסק דאין לסמוך על הסימנים לפי שאנו חוששין שמא הוא דורס, וע"כ אין לאכול אא"כ יש להם מסורת שמסרו להם אבותיהם שהוא טהור, אמנם הש"ך (סי' ח') כתב דמהרש"ל פסק דלעולם מהני ג' סימנים לחוד דאז ידוע שאינו דורס, ואף שהש"ך כתב שאין להקל, מ"מ יש צד גדול להתיר.

ו. אמנם בשו"ת דברי חיים (ח"ב יו"ד סי' מ"ח) האריך דהא דאסרו השו"ע והרמ"א שלא לאכול אלא במסורת ושלא לסמוך על הסימנים אינו חומרא אלא מבואר בראשונים שיש בזה ספק איסור תורה, ואפילו אם בדקו אחר כל ארבע הסימנים אין לסמוך ע"ז, וכתב שם בתו"ד וז"ל, ובודאי אין כח באחרון לחלוק על מרן דהפוסקים אשר כל בית ישראל נשען על חוקיו ומנהגיו כו' ע"כ.

ז. ונראה דבנידון דידן חמור טפי, דדוקא היכא שגדילים באופן טבעי אנו אומרים דכיון דיש לו ג' סימנים מסתמא הוא עוף טהור, אבל אם מערבים בו מינים שונים, יתכן שעירבו בו מינים שאין בהם ג' סימנים, ומאחר שהיה תערובות לא נשתנו הסימנים, דהרי אחרי עירוב עם מינים שונים מערבים עם המינים המקוריים כדי שיחזור למתכונתו הראשון.

ח. והנה מלבד טעמים דלעיל דאף רש"ל יודה לאסור בכה"ג, מטעם אחר אין לסמוך להקל להלכה, דהרי בכל הדורות נהגו כדברי השו"ע והרמ"א שלא אכלו עוף בלא מסורת, ואף אם נימא שאינו מדינא, מ"מ הח"ס ביו"ד (סי' ק"ז) לענין חלב עכו"ם כתב דמה שנהגו להחמיר בדבר שאינו מדינא כיון שיש דעה להחמיר כבר קבלו אבותינו עליהם כאותה דעה דינו כנדר דאורייתא, ואסור עלינו מדינא ואין לו התרה, ע"ש, וא"כ אין בכח שום ב"ד להתיר דבר שנהגו בו איסור בכל הדורות.

ט. ויש שטענו להקל כיון שראינו שאכלו מעופות אלו בני ישראל כשרים, הוי דינו כמסורת מאבותינו ויכולים אנחנו לסמוך ע"ז.

י. אמנם מו"ר בעל שבט הלוי זצ"ל אמר דמסורת הוא דווקא בעופות שגדלים באופן טבעי בחצירות ובתים, ואבותינו מכירים עוף זה כיון שרגילים בו, ועל סמך זה יכולים הבנים לאכול מעופות אלו, אבל מה שאין יודעים כלל מה מקור העופות, ואין להם שום הכרה מאיזה עוף

נעשה, וגם לא ידעו את המציאות כלל, ועייכ לאו דנו כלל בשאלה זו, בודאי לא שייך לומר דיש מסורת שאכלו עוף זה.

יא. ויש שטענו דכיון שעוף זה עלה על שולחן הצדיקים, ואין הקב"ה מביא תקלה על ידם, אי"כ זה עצמו ראייה שעוף זה טהור.

יב. אמנם זה אינו, דבודאי היה הרבה תערובות של עופות, ובודאי דהקב"ה המציא להם העופות שלא עירבו בהם דבר טמא, ואין בזה שום הוכחה על העופות הנמצאים עכשיו, ועיין עוד מ"ש בשו"ת תרומת הדשן (סי' מ"ג) בענין זה.

יג. והנה שלחתי כמה פעמים אנשים נאמנים להביא לי ביצים מלולים של תרנגולים הנקראים פטם והביצים נלקחו באופן טבעי בלי מיון, וראיתי שצורת הביצים אינם כצורת ביצים של תרנגולים שאנו רגילים בהם שראשם אחד חד וראשם אחד כד, אלא הם נוטים בצורתם להיות כד כד, ולפחות הרבה מהם הם כך, וגם מצוי מאד כאלו שהם ממש כד כד, והנה בשו"ע (סי' פ"ו סי"א) מבואר דסימן ביצה כשרה שראשה אחד חד וראשה אחד כד, ואף שגם בלול של תרנגולים כשרים אפשר למצא לפעמים שאין צורתה כד חד, מ"מ זה לא שכיח, אבל בביצים הללו זה מאד מצוי, וכל מי שרוצה לידע האמת יכול לברר הדברים.

יד. ועיין בדרכי תשובה (סי' פ"ו סי"ק ג') שכתב בשם בל"י שכתב מהלק"ט שאם נמצא בלול של תרנגולים ביצה ששני ראשיה כדין או חדין אין לחוש שהיא טמאה שאם יבואו לידי מדידה ימצאו השינוי, ע"ש, אמנם כל זה אם במקרה יש ביצה כזאת, אבל שיצטרכו לבדוק הרבה מהביצים ע"י מדידה בדקדוק לא מצאנו היתר לזה, ובודאי ריעותא גדולה יש כאן.

טו. ועיין עוד בדרכי תשובה (שם סי' ק"ו) שכתב בשם הפרי תואר דאע"ג דסימנים אלו דאורייתא, מ"מ היכא דאיכא לפנינו עוף טהור הנאכל במסורת ובסימנא והטיל ביצה כזאת [כצורת ביצת עוף טמא] נראה דשרי, ולא סתרינן לקבלתינו בעוף זה, ואף שילדה ביצה כזו אמרינן דעוף טהור הוא, אלא דבעינן שיחיה קבלה חזקה באופן שאין לחוש במינוי לשום תערובת עוף טמא, אבל אם יש לחוש לשמא נתערב עוף זה במין עוף טמא כיון דאיתילד ריעותא דהטיל ביצה בסי' טומאה מחזקינן ליה באיסור מכאן ואילך ואסרינן העוף וביציו, ע"כ.

טז. מכל הנ"ל נראה דמלבד שאין שום בירור על כשרות העוף פטם מאחר שעירבו מיני עופות הרבה ואין שום ידיעה מאיזה עופות באו, יש גם ריעותא גדולה בצורת הביצים המראות שיש בהם תערובת עוף שאסור באכילה.

יז. אמנם זאת למודעי שהביצים המצויים היום למכירה אינם בחששות הנ"ל, שידוע שהם מעוף לעגהורען שמוחזק לתרנגולת טהורה הנאכל במסורת, וכל הנידון הוא רק על העוף פטם הנעשה במפעלים תחת סודיות שאין ידוע כלל מה מקורם.

י"ז. כ"ג אל החתום
מה ש"ח ק"א

בס"ד, נר ב' דחנוכה תש"פ

בענין עופות פטם המצויים

הנה לצערנו נתבררה מציאות עגומה למעלה מכל ספק וכפי ששמענו גם מהרה"ח ר' פנחס בינדר שליט"א ייצור העופות המשווק לכל העולם נעשה לפני עשרות שנים ע"י "קווים" שקנו מאנשים ומחברות שטיפחו וגידלו עופות כדי להגיע לתוצרת מעולה ואין שום אפשרות לברר אלו עופות הוכלאו בייצור זה.

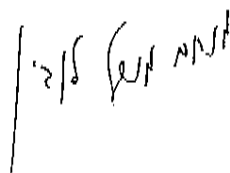
ויסוד השאלה מה דין התולדות בוודאי לא שייך לדון ע"ז מסורת על מה שאכלו מהם דהרי האוכלים לא ראו את הסודות והמגדלים מחביאים מעשיהם עד שייצא עוף הנראה כראוי וכידוע.

וכן ברור שאם נאמר לעכו"ם שיפתח זן עופות מרובה בבשר ומעט עצמות וגדל במהירות וכו' ונאמר לו שרשאי לעשות כן מכל המינים שבכל רחבי תבל ויביא לפנינו תוצרתו וכי יתכן לומר שמסתמא בחר רק עופות טהורים ואף אם התולדות נראים כטהורים - בוודאי שלא.

ומה שייך ליתן הכשר על הדבר ולהעיד שהדבר כשר למהדרין לכתחילה, והלא בכל המוצרים שבטלים באלף אין נותנים הכשר אלא א"כ ברורים כל המרכיבים וכאן בעיקר קדושת מאכלות והעיקר החמור של עופות טהורים נעלים עין ונאמר שמסתמא העכו"ם עשה כדן, הלא חרפה גדולה היא לנו. והלא ברור דאם היה עמנו צדיקי הדור הקודם היו הופכים הכל כדי להחזיר עטרה ליושנה, ובודאי חלילה להכשיל את אלו אשר יראת השם פועמת בליבם ופורשים מהעופות. ודבר גדול יעשו לתקן תיקון אמיתי.

וידוע לי שדעת מו"ח הגר"נ קרליץ זצ"ל שהתיקון הוא לחפש זן כשר וממנו לפתח בפיקוח, ואף פעל בענין זה.

בכל הכבוד הראוי

מכתב בענין המציאות כהיום של "עופות הפטם"

YEHOSHUA ROSENBERGER

RABBI OF KIRYAS HAREMU

MEMBER OF THE BEIS DIN
OF THE EIDAH HACHREIDIS

40 NAHAR HAYARDEN ST. BET SHEMESH

יהושע ראזענבערגער

רב אב"ד

קרית הרמ"א

ורמת בית שמש ב'

וחבר הבד"ץ העדה החרדית

רח' נהר הירדן 40 בית שמש י"ד

בס"ד

הנה באשר פרסמו את המכתב הבד"ץ

בענין העופות בלי רשות

הנני בזה לקיים והייתם נקיים מה' ומישראל

ואכתוב את השתלשלות הדברים, לפני כמה חדשים כאשר חזר השליח ב"ד ואמר

בפנינו בוודאות שהעופות כשרים בלי פקפוק וסמכנו על דבריו וחתמנו על המכתב.

ואח"כ נודע לנו שהוא סמך

על מה שאמר לו ד"ר מ ק ממגדלי העופות,

ונודע לי בבירור שעל הד"ר הנ"ל אין לסמוך כלל

שהוא אומר וכותב מה שהרבנים המכשירין אומרים לו לכתוב

ואין לו שום נאמנות

ואחרי חקירות ודרישות נוספות

ראיתי שאי אפשר בשום אופן

לברר את המציאות בענין העופות הנ"ל

ע"כ הנני להודיע שחתימתי הנ"ל הוא בטלה ומבוטלת

ואין לסמוך על זה כלל

וע"ז באעה"ח יום ב' ח"י כסליו תש"פ לפ"ק

יהושע ראזענבערגער

307
ע"פ באשר פרסמו את המכתב הבד"ץ קדמון
העופות בלי רשות פנוי מצד הקיום והייתם
נקיים מה' ומישראל ואכתוב את השתלשלות
הדברים לפני כמה חדשים כאשר חזר השליח
הנ"ל ואמר בפינו בוודאות שהעופות כשרים
בלי פקפוק וסמכנו על דבריו וחתמנו על המכתב.
ואח"כ נודע לנו שהוא סמך על מה שאמר לו
ד"ר מ ק ממגדלי העופות, ונודע לי בבירור
שעל הד"ר הנ"ל אין לסמוך כלל שהוא אומר
וכותב מה שהרבנים המכשירין אומרים לו לכתוב
ואין לו שום נאמנות ואחרי חקירות ודרישות
נוספות ראיתי שאי אפשר בשום אופן לברר
את המציאות בענין העופות הנ"ל ע"כ הנני
להודיע שחתימתי הנ"ל הוא בטלה ומבוטלת
וע"ז באעה"ח יום ב' ח"י כסליו תש"פ לפ"ק
יהושע ראזענבערגער

דעת תורה

מהגאון האדיר מגדולי פוסקי דורינו וממעתיקי השמועה

הגה"צ רבי משה זאב זארגער שליט"א

דומ"ץ קיט"ל דסאטמאר ירושלים ובעל "וישב משה"

**בענין בירור מציאות העופות המעובדים
ממפעלי הגוים זה עשרות בשנים**

בענין העופות המעובדים (פטם-ברוילער), לענ"ד
דבר זה לא נתברר ולא יתברר,

ואני יודע ועד ראי' שיש שינויים גדולים מפליגים
מלפני עשרות בשנים,

וידוע בכל העולם שמערבים והיה צריך
משגיח תמידי זה עשרות בשנים ויותר
ומחזיקים הכל בסוד, וברור שגוי אינו
נאמן בדבר דלא עבידא לגלויי,

ויש כאן חשש תורה שלע"ד השומר נפשו ירחק
ממנו.

בעה"ח ז' כסליו תש"פ לפ"ק

אברהם זאב זארגער